

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Reforms høringsuttalelse – forslag til regulering av konverteringsterapi

Ref.: 21/2930

Det vises til Kulturdepartementenes høringsbrev og -notat av 2. juli 2021 om forslag til regulering av konverteringsterapi.

Reforms syn:

Som et av verdens mest likestilte land har Norge et særlig ansvar for å stoppe den skadelige praksisen med såkalt «konverteringsterapi». Det er prisverdig at departementet har tatt initiativ til dette. Praksisen rammer menn i særlig grad, siden rammene for å være mann vanligvis er særlig trange i miljøer der «konverteringsterapi» foregår. Reform er samtidig uenige i en aldersgrense, og mener et forbud må gjelde absolutt. Vi er også kritiske til departementets begrepsbruk, som legitimerer utøverne av praksisen, og ikke ofrenes posisjon.

Reform – ressursenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en privat og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten.

Innledende betraktninger

Det er prisverdig at departementet har tatt initiativet til å revidere eksisterende lov og forby såkalt «konverteringsterapi». Dette er samtidig på høy tid. Konverteringsterapi kan være både stigmatiserende og psykisk ødeleggende for dem som utsettes for dette. Vi deler Kirkerådets syn, som i sitt hørings svar er bekymret for at «konverteringsterapi» tilbys som en form for «behandling» i enkelte kristne miljøer.

Vi føler oss trygge på at hovedintensjonen i forslaget vil få støtte hos et stort flertall på Stortinget. Vi har likevel har vi noen innvendinger til forslaget slik det foreligger nå. Etter vårt syn reflekterer forslaget manglende anerkjennelse av ofrene for «konverteringsterapi». De ulike handlingene og konsekvensene av «terapien» er ikke tilstrekkelig vektlagt. Dette framkommer blant annet i begrepsbruken, og når det gjelder når og hvorvidt et samtykke til denne formen for «behandling» noen gang kan sies å være reelt. Forslaget legger på mange måter for stor vekt på utøverne av «behandlingen», enn på ofrene av den.

Vi tilskriver dette den nylig avgåtte regjeringens behov for å finne konsensus med kristenkonservative miljøers påvirkning på Kristelig folkeparti. Vi tror derfor også at en

innskjerping av forslaget vil være i tråd med det som er det vanligste synet, også i partiene som var grunnlag for Solberg-regjeringen.

Reforms syn er at konverteringsterapi skal totalforbys, uavhengig av alder. Her har Norge en mulighet til å være et foregangsland internasjonalt. Forslaget går her ikke langt nok. Vi tror samtidig denne andre vesentlige innvendinger, kan ivaretas uten at det er nødvendig å forkaste forslaget som sådan.

Likestilling og mannlighet

«Konverteringsterapi» er en handling som tar på sikte å endre menneskers seksuelle orientering og kjønnsidentitet. Dette støter grunnleggende mot et likestillingsideal der mennesker har krav og rett på å bli møtt med ikke-diskriminering og like muligheter og rettigheter uansett kjønn, seksuell orientering, funksjonsnivå, alder og etnisitet.

Som likestillingssenter er Reform særlig opptatt av likestilling og menn. Menns rammer for å utøve sitt kjønn er generelt trange i vårt samfunn, og det gjelder også rommet for hva en mann er og skal være.

Våre forestillinger om maskulinitet preger handlingsrommet til menn og deres opplevelser av seg selv. Mennesker som har en seksuell orientering, kjønnsidentitet eller et kjønnsuttrykk som bryter med samfunnets normer, er særlig utsatte grupper i Norge.

Det er naturlig å anta at rammene for å være mann er særlig trange i miljøer der «konverteringsterapi» foregår - ofte i lukkede og ensrettete miljøer, som sterkt begrenser hvem man får lov til å være. Slik vi har forstått det, er også et klart flertall av mennesker som har stått fram med opplevelser av å ha blitt utsatt for «konverteringsterapi», menn.

Dette fører til en diskriminerende praksis hvor tradisjonelle ideer får forrang for individets rett til å ikke bli diskriminert, marginalisert eller utsatt for vold på bakgrunn av deres kroppslige, sosiale, religiøse og seksuelle identitet.

Beskyttelse mot vold, tortur og diskriminering

Som departementets høringsbrev påpeker, slår FNs høykommissær for menneskerettigheter fast at «konverteringsterapi» er uetisk, uvitenskapelig og ineffektivt. I tillegg oppfordrer FNs uavhengige ekspert på beskyttelse mot vold og diskriminering medlemsstatene til å forby praksisen.

Mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet er i en minoritetsposisjon i samfunnet og har krav på særlig vern og beskyttelse.

På departementets høringsmøte i september ble viktige erfaringer fra organisasjoner som har kontakt med ofre for «konverteringsterapi» presentert. Deres erfaringer, i tillegg til internasjonal forskning på området, viser at mennesker utsatt for denne praksisen får store psykiske skader som depresjon, angst og selvmordstanker.

Når selvmord er en mulig konsekvens av «konverteringsterapi» så vil praksisen omhandle retten til liv, og også retten til frihet, personlig sikkerhet og sosial trygghet. Det å ikke bli

anerkjent for den man er, og som et likeverdig individ, skaper mye selvhat og dissonans i mennesket.

«Konverteringsterapi» må anses som et psykisk overgrep for den som blir utsatt for praksisen. Psykisk vold inngår i en moderne voldsdefinisjon. Forslaget tar ikke tilstrekkelig hensyn til en slik definisjon. Hadde departementet i forslaget operert med en større forståelse av hva vold er, ville den ellers selvsagte parallellen til andre former for religiøse ritualer og tradisjoner som allerede er forbudt, som kjønnslemlestelse, vært tydeligere.

«Konverteringsterapi» er en bevisst handling som påfører alvorlig psykisk smerte, i noen tilfeller også fysisk smerte. Praksisen er derved på flere måter å anse som tortur. Dette er også FNs høykommissær for menneskerettigheters syn. Det følger av menneskerettighetene at ingen skal bli utsatt for tortur eller grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Dette er en krenkelse mot både den kroppslige, sosiale, religiøse og seksuelle identiteten.

Slike perspektiver må i større grad inkluderes i det videre arbeidet, og man må tørre å anerkjenne at praksisen med «konverteringsterapi» er nedverdiggende behandling av en minoritet som har krav på særlig beskyttelse mot skadelige handlinger.

Beskyttelse av transpersoner og kjønnskreative personer

Vi støtter SRHR-nettverket, som i sitt høringssvar understreker at begrepet "homoterapi", som er blitt brukt i deler av diskusjonen rundt slike praksiser, medfører at det kan være vanskelig å huske hvor omfattende den "konverteringsterapien" transpersoner og andre som bryter med samfunnets kjønnsnormer, kan være.

Det er derfor nødvendig av at disse praksisene løftes i forbindelse med det videre arbeidet med et forbud. Det vises til at personer med kjønnsinkongruens og som er blitt utsatt for slike praksiser, melder om dårligere psykisk helse og høyere grad av selvskading og selvmordsforsøk. Det meldes også om høyere grad av ensomhet, større vanskeligheter med å bygge og holde på relasjoner og mindre evne til å ha tillit til andre mennesker.

Det må også lyttes til når SRHR-nettverket viser til at det ikke kun er religiøse miljøer som har slike praksiser, men også enkelte sekulære psykologer. Nettverket inkluderer her også behandlere ved Nasjonal behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens, som sies å avfeie følelsene deres pasienter har, med for eksempel å si at de vil vokse disse av seg. Nettverket opplever at personer med kjønnsinkongruens ofte blir glemt i diskusjonen rundt «konverteringsterapi». Vi støtter at alle mennesker som bryter med normene for kjønn og seksualitet må vernes av et forbud.

Vi støtter også SRHR-nettverket i at et forbud må inkludere begrepet kjønnsuttrykk, og at dette vil være i tråd med både det sivilrettslige og strafferettslige diskrimineringsvernet.

Problematisk begrepsbruk

Reform merker seg at departementet ikke mener bruken og forståelsen av begrepet «konverteringsterapi» vil være problematisk i en lovtekst. Reform mener en slik begrepsbruk er svært problematisk. Vi er enig med blant andre Norsk psykologforening, Nasjonalt SRHR-nettverk, Den norske legeförening og Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo som

viser til at ordbruk som «terapi» og «behandlingslignende handlinger» antyder at noe skal helbredes, og at en fortsatt bruk av disse begrepene derfor vil signalisere at handlingene innebærer en eller annen slags behandling av sykdom.

«Terapi» er riktignok ikke et beskyttet ord i seg selv, men grunntanken bak terapi er likevel at dette skal være til hjelp for den som mottar dette. Det ligger derfor en dobbel krenkelse i å bruke ord der den eller de som utfører overgrepet i realiteten anerkjennes som noen som gjør offeret godt. Ordet «konvertering» antyder også at konvertering av en persons seksuelle orientering eller kjønnsidentitet er noe som lar seg forandre gjennom ytre påvirkning. Når begrepsbruken ikke speiler det motsetningsfylte i problemkomplekset, vil det å fortsette med den, legitimere en skadelig og farlig praksis.

Det må derfor jobbes for å etablere en begrepsbruk og en begrepsforståelse som anerkjenner at «konverteringsterapi» er å anse på linje med vold, trusler, tvang, indoktrinering og tortur. «Konverteringsterapi» og «behandlingslignende formål» vil ikke egne seg som en del av en lovtekst.

Samtykke

Departementet tror ikke at det er mulig å innføre et absolutt forbud mot «konverteringsterapi» overfor voksne. Det vises her til at det kan tenkes situasjoner der voksne kan gi et klart og informert samtykke til å underlegge seg praksisen. Vi er uenig i dette. Det er en rekke gråsoner knyttet til samtykke og samtykkekompetanse, som i realiteten gjør det umulig å innhente et klart og informert samtykke. Dette er godt belyst i høringsssvarene fra blant andre RVTS Nord, Nasjonalt SRHR-nettverk, Rådet for kjønns- og seksualitetsmangfold i Oslo kommune og Rådet for psykisk helse.

Ulike former for «konverteringsterapi» foregår i lukkede miljøer, gjerne preget av sosial kontroll og lydighetskultur. Når mennesker føler seg avhengige av nettverkene rundt seg, vil de lett kunne presses til å gi samtykke for fortsatt å være inkludert. Samtykke kan i slike tilfeller også handle om negative følelser og tanker man har om seg selv. Her bør storsamfunnets fokus være å verne om, bistå og jobbe for likestilling for personer med en seksuell orientering eller kjønnsidentitet som bryter med normen.

Aldersgrense

Departementet ønsker innspill på hvorvidt det bør innføres en aldersgrense for «konverteringsterapi ved 16 eller 18 år. Reform er for et totalforbud mot praksisen, og mener en aldersgrense i utgangspunktet ikke er relevant. Vi legger likevel til, at dersom et absolutt forbud, mot formodning ikke innføres for alle uavhengig av alder, så må barnekonvensjonens artikkel 1 legges til grunn, og aldersgrensen settes ved 18 år.

Ethvert menneske under 18 år er et barn, og statene har etter barnekonvensjonen plikt til å beskytte barn fra enhver form for diskriminering, psykisk vold og skadelig praksis. Dette inkluderer også at «konverteringsterapi» ikke er noe foreldre kan samtykke eller medvirke til at deres barn skal utsettes for. Det må derfor også innføres forbud mot å motta slik behandling i utlandet. All markedsføring må følgelig også gjøres forbudt. Vi vet at barn og unge er utsatt for former for markedsføringsstrategier for «konverteringsterapi» på sosiale medier og nett.

Hensynet til trosfriheten

Tros-, ytrings- og religionsfrihet er en menneskerettighet. Religions- og ytringsfrihet gir samtidig under ingen omstendighet noen rett til å skade andre mennesker. Vi mener et forbud mot «konverteringsterapi» ikke er noe angrep på trosfriheten, eller på menneskerettighetene.

Et totalforbud av «konverteringsterapi» handler om å begrense en skadelig og farlig praksis som noen utsatte, marginaliserte og sårbare grupper utsettes for. Som et av verdens mest likestilte land har Norge et særlig ansvar for å stoppe dette.

Oslo, 15. oktober 2021

Are Saastad /s/
daglig leder

Ina Slaveykov
rådgiver/saksbehandler